

Iudaismul și munca

„Măreț este munca, ea onorează pe cel care o practică”. Acest aforism talmudic exprima într-o formă concentrată atitudinea iudaismului față de muncă. Caracteristic este și faptul că Simon ben Eleazar, unul din eminenții talmudiști, a susținut că Adam, strămoșul întregii rase omenești, avea permisiunea din partea divinității să mănince numai ce a muncit. De aici rezultă că omul e vrednic de binecuvântarea divină numai dacă a efectuat vreo muncă. În adevăr, pentru a obține această binecuvântare, trebuie să muncеști din plin. Numai după ce Iacob, unul dintre patriarhi, a dus la bun sfârșit munca sa, Dumnezeu a îngăduit ca sufletul lui să aște odihnă. Răspunsul la binecuvântare — se spune în tratatul Berahot — este a celui care mănincă ceea ce a produs.

În concepția rabinică, munca este superioară sclaviei, constituind legătura dintre poporul lui Israel și Dumnezeu, prin studiul Torei, care este o muncă demnă de Tora însăși.

Un pasaj din Midraș unește laolaltă în aceeași verigă „Tora, căsătoria și munca”, slăvind-le pe toate trei.

Biblia, talmudul și celelalte scrieri sfinte slăvesc munca și osîndesc cu hotărîre trîndăvia. Astfel, Biblia relevă faptul că numai „somnul muncitorului este dulce”. Într-un loc talmudul spune: „Deși găsești pămîntul plin de bunăști, nu spune: „Vreau să hăzuiesc și să nu mai plantez. Căci, așa după cum tu ai găsit pămîntul cultivat de alții, la fel trebuie să-l lucrezi de dragul copiilor tăi”.

Călușindui — pe iudei spre pămîntul Făgăduinței, Moșe le-a poruncit: „Fiecare din voi să ia o sapă pe umeri și să meargă să are pămîntul!” (Midraș Lev. 25:5). Învățații noștri erau de părere că e indicat ca agricultorul să-și cultive singur propriul lui ogor, ca și numai așa își asigură abundența.

Una din îndatoririle principale ale oricărui părinte, ne învață talmudul, este să-și deprindă copilul cu munca. În această privință e caracteristică următoarea sentință: „Un tată care nu are grijă să-l învețe pe fiul său să muncească efectiv, îl îndrăgă spre iluzorie” (Kid 29a).

Munca asigură omului independența și demnitatea. Un om stăpîn pe o meserie este aidoma unei podgorii îngrădite și unui șant zidit, în timp ce o persoană fără ocupație e ca o podgorie neîngrădită și ca un șant nezidit, strivită de animale și expusă curiozității tuturor trecătorilor.

Este, desigur, plin de semnificație faptul că foarte mulți dintre eroii Bibliei apar în ipostaza de muncitori. Așa, Ithak, Boaz, Saul, ne sînt înfățișați lucrînd pămîntul ce le aparține. Fiii lui Iacob, ca și fiii lui Laban, sau cei ai lui David, pășteau oile tatălui lor. Saul umbra să prîndă animalele răcite ale tatălui său și Gideon vitele din cîreadă. De asemenea și femeile, Rachel și fetele lui Iethro pășteau turmele și cîrcele aparținînd familiilor.

În paginile Bibliei întîlnim și un mare număr de meșteșugari. De menționat meșteri în bronz, fier, aur, argint, pînză și lemn, Universul biblic e populat, de asemenea, de fierari, olari, bucătari, brutari, zidari, cioplitori în piatră, cărămidari, gravori, dulgheri și decoratori. Numeroase sînt meșteșugurile presupuse a fi contribuit la clădirea Tabernacolului și la Templului. Există referiri și despre existența pescarilor și a marinariilor.

În Biblie, denumirea categoriei de muncă se face cu ajutorul verbului. În unele cazuri, același cuvînt are multiple înțelesuri, unele din ele aparținînd de domeniul muncilor manuale, iar altele din domeniul denumit astăzi al profesioniștilor. Astfel, „uman” este folosit uneori în înțelesul de pictor; meșteșugar și chiar ca arhitect. Prin „gara” se înțelege ră-

zuitor, bărbier și chiar chirurg. „Tzair” poate însemna artist, desenator, pictor sculptor și chiar decorator. Multe alte cuvinte, ca „garsi” (tocilar), „zagag” (sticlar) și „sudana” (fabricant de bere), înseamnă în același timp atît muncitori, cît și meseriași.

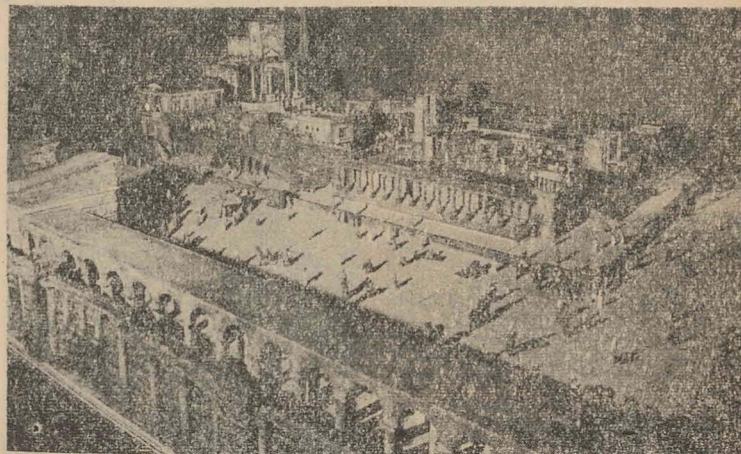
Interesant este, desigur, faptul că scrierile noastre vechi se referă la existența unor corporații meșteșugărești. Astfel, Talmudul menționează că în marea sinagogă din Alexandria erau rezervate locuri speciale pentru lucrătorii în aur, argint și bronz, pentru muncitorii textilști și fierari și că fiecare grupare îi ajuta pe săracii săi. Potrivit unei alte surse, în Ierusalimul antic exista o sinagogă de lucrători în aramă. Se mai amintește despre breasla măcelarilor, precizîndu-se condițiile de muncă, fixîndu-se și fiecareia o zi în care să muncească și pedepșind orice încălcare a clauzelor stabilite.

În Talmud, muncile pentru femei sînt în primul rînd acelea ale gospodăriei. Printre acestea se numără menținerea curățeniei, coacerea, spălarea, gătul, îngrijirea copiilor, hrănirea animalelor. Talmudul amintește de femei care mergeau la moară să macine grăunțe pentru vite. De asemenea, munca cîmpului era practică atît de femei, cît și de copii.

În toate scrierile noastre, munca se bucură de prețuire, conferind demnitate celui ce o practică.

De menționat că, foarte frecvent, în Biblie, muncitorii manuali ating mîiestria și chiar celebritatea. Ithak — fermierul și păstorul și Iacob — păstorul, au devenit oameni puternici și influenți. Saul — plugarul și David — păstorul s-au ridicat pînă la rangul de regi. Elisa — plugarul — a ajuns succesorul marelui Eliah. Profetul Amos a fost un timp păstor și ulterior tăietor de copaci. Moșe păștea vitele cînd a auzit vocea divină. Gideon, trecătorul de griu, l-a precedat pe Saul, remarcabilul conducător al generației sale. În cronici, muncitorii olari și leșarii aparțin aristocrației, iar în Nehemia, aurarii și producătorii de mîrodenii se nu-

(Continuare în pag. II-a)

TEMPLUL DIN IERUSALIM — reconstituire

Optimism și pesimism

Condiția umană a preocupat de la începuturile toate religiile. Pe de o parte viața are multe părți bune; pe de altă parte are și boală, suferință, mizerie și umilință. De aceste vicisitudini ale existenței oamenii au încercat să scape printr-o explicație a originii raului în lume. Această explicație a pus bazele fie a resemnării pioase, fie a speranței într-o lume mai bună în viitor. Felul și conținutul soluțiilor adoptate relevă punctul de vedere optimist sau pesimist al religiei cu privire la existența umană.

Concepția umană iudaică asupra acestui subiect, așa cum ne-o relevă Biblia și literatura rabinică, este predominant optimistă. Această viziune optimistă a religiei noastre contrastează cu tristețea speculativă a filozo-

fiei indiene, sau cu filonul de melancolie care străbate întreaga gândire helenică.

Caracteristic pentru optimismul religiei mozaice este și felul cum ea rezolvă problema raului, declarînd că omul însuși este acela care-l creează. Omul este înzestrat cu liberul arbitru, cu voința sa personală; dacă abuzează de el comișînd un păcat, desigur că trebuie să sufere consecințele care decurg din păcatul sau răul comis. În natura propriu-zisă nu există răul ca atare. Biblia afirmă în mod explicit că tot ce a creat Dumnezeu este bun: după fiecare din cele șase zile ale Creației, Dumnezeu și-a exprimat satisfacția pentru opera sa, gîsind-o desăvîrșită. Însuși faptul că El a creat lumea, este în sine o dovadă că ea este perfectă. Acest optimism derivă din însăși credința în existența lui Dumnezeu și este accentuat prin credința complementară că El cîrmuiește tot ceea ce a creat la viață.

Concepția unei lumi care în mod fînciar este bună, constituie unul din elementele de bază ale religiei iudaice. După cum este relatat în Deuteronom, atunci cînd Moșe își ia rămas bun de la popor, spune: „Opera lui Dumnezeu este perfectă. Căci căile sale sînt drepte; un Dumnezeu al cinstei, fără nedreptate, drept și bun, astfel este El. Este el oare necinstit? Nu; fiii săi sînt ticăloși”. (Deut. 32—4—5). Și: „Martori imi sînt astăzi împotriva voastră cerul și pămîntul! Viață și moarte ț-am pus dinainte, binecuvîntare și blestem; alegeți viața ca să trăiți” (Deut. 30:19).

Optimismul iudaismului își are rădăcina în concepția cu privire la originea raului. Iudaismul nu consideră că omul ar fi decăzut dintr-o stare de perfecțiune — credință comună celor mai multe popoare păgîne. Tot așa, din punct de vedere al iudaismului, omul nu este născut cu murdăria păcatului. Nicăieri în Biblie păcatul împotriva lui Dumnezeu nu este atribuit neascultării lui Adam. Dimpotrivă, omul apare pur din mîna Creatorului său; el este creat după chipul lui Dumnezeu. Omul a fost înzestrat cu voință proprie, iar pentru a-l cîrmui, a fost revelată legea morală. Omul este „cu puțin mai prejos decît îngerii”. Pe scurt, lumea creată de Dumnezeu este bună chiar de la începutul ei.

Cu toate acestea, realitatea înconjurătoare contrazice deseori această imagine a perfecțiunii umane. Cu toată credința statornică în Dumnezeu și în bunătața Sa, trebuie recunoscut că există rele pe lume, și acest lucru nu poate fi negat. Această realitate își găsește ecou în iudaism. Din timp în timp se aude o notă de pesimism, cîteodată abia șoptită, iar alteori stridentă, cu simțăminte intense. Așa, în psalmul 90, cîmîm concluzia disperată că în ultima analiză conținutul vieții omenești nu e decît trudă și amarăciune. La fel și în psalmii 88, 89 și 92.

Chiar începînd cu Facerea gîsim o imagine a lumii comparabilă cu descrierea lui Iliad, că vremurile devin din ce în ce mai

V. R.

Predica de pe amvon

Primii predicatori ai poporului evreu au fost profetii. Cuvintele lor au fost flăcări arzătoare care au străluminat bezele unui ev crud și sălbatec, proclamînd cu o forță neegalată înaltele principii morale ale iudaismului. Predicile lor au intrat în fondul de aur al literaturii universale, așt datorită conținutului bogat în idei și simțăminte, cit și a formei impecabile în care au fost exprimate.

Odată cu moartea lui Ezra, au încetat și prorociile iar citirea publică a scrierilor sfinte și comentarea lor au devenit regulă. Adevărata predică a evoluat din astfel de expuneri și comentare a textului sfînt în limba vorbită de credincioși. Treptat, predică a căpătat o structură arăistică, în maniera discursurilor eline. Cu toate că fi era permis oricărui credincios să predice, totuși, începînd din secolul al II-lea, au existat predicatori de profesie. Ei vorbeau, stînd pe scaune înalte, în sinagogă. Unul din cei mai de seamă predicatori de acest fel a fost Ben Zoma.

Cele mai vechi expresii pentru predicile din timpul serviciului divin au fost *limmed* „a instrui”, *hebin* „a face să înțeleagă” și *biggid* „a relata”. În vremurile din urmă, termenul înțerebuitat este cel de *darag* „de a interpreta scrierile sfinte”.

În perioada amoralimilor (200—300) predicatorul se numea *habam*, înțelesul. În Babilon el nu ținea predică, ci îi comunica vorbitorului ideile sale, scurt și concis, pe care acesta le dezvoltă cu voce tare.

Predicatorul își ținea predicile simbăta, în zilele de sîmbătă și de post, în casa de rugăciuni sau de studii. Deși predicatorul nu se oprea la o singură temă, totuși cea obișnuită era fidelitate față de Tora și fermitatea în suferință.

O varietate a predicii este orația funebă (hesped). Ea era rostită de către oratorul funerar (sapdan) și se putea rosti atît în casa de rugăciuni sau de studii, cît și în casa decedatului sau la cimitir.

După anul 200 e.n. a apărut în Palestina o varietate de predicatori numiți „Maestrii pre-

dicatorilor”, celebri pentru abilitatea lor. Pe lîngă temele obișnuite, ei s-au lansat în polemici împotriva sectelor, care începeau să capete importanță, în acea vreme. Tanhuma, ultimul reprezentant important al acestei școli, a fost și primul care a adunat colecții literare de predici.

Printre evreii din Occident, instituția predicii a luat o asemenea dezvoltare, încît chiar și creștinii veneau uneori să le asculte.

După perioada maximă înfloririi, a urmat declinul vremelnice al predicii de pe amvon. Această perioadă a coincis cu dezvoltarea poemelor sinagogale (piuimim). Timp de secole ele au ținut locul predicii. Ultima culme a predicii a fost atinsă de către autorul lucrării „Tanna Debe Eliahu”, un predicator itinerant, care a trăit în jurul anului 975.

Instituția predicii a ajuns aproape necunoscută în prima perioadă rabinică, mai ales în Franța și Germania. Este exact că Moses din Narbonne și fiul său Iehuda (secolul XI) aveau titlul onorific de *hadarsan*, dar se pare că ei erau excepții rare. Singurii predicatori din această perioadă care au căpătat un renume meritat au fost Moses ben Iacob din Concy și Iacob ben Moses Moln (Maharil).

Odată cu începutul secolului al XIII-lea se dezvoltă un nou tip de predică, bazată pe un text independent, Midrașul fiind folosit ca sursă de citate. Acest stil de predică este exemplificat în lucrarea lui Iacob Anatolio „Mamad Hatalmidim”, în scrierile lui Nahmanides și Nissim Gerondi din Roma, în „Kad Hakemah” a lui Bahia ben Așer și în „Menora Hanaor” de Isaac Aboab.

Prima carte despre omiletică (predicii) a fost scrisă de către Iosef ibn Semtoab („En Hakore”, aproximativ în anul 1450). Acestea i-a urmat cartea despre retorică „Nofeth Tufim” scrisă prin 1470. Iată și numele cîtorva predicatori proeminenți, dintr-un mare număr: în Spania, Isaac Arama (1420), autor al lucrării „Akedath Ithak”; în Italia, Iacob ben Hananel

(Continuare în pag. U-a)

(Continuare în pag. IV-a)

EXPOZITIE MARC CHAGALL

La Zürich a fost organizată o expoziție cu pînzele lui Marc Chagall. Printre tablourile expuse se numără multe cu teme biblice, ca de pildă: „Abraham și cei trei îngeri”, „Regele David”, „Moșe primește Tablele Legii”, „Visul lui David” etc.

Amintiri despre Iacob Gropper

Am luat pentru prima dată contact cu poezia lui Gropper la Brăila din versurile publicate, în traducere, în revista „Hatikvah”, în anul 1914. Dintru început se cuvine să subliniez o particularitate a acestei existențe scriitoricești: înainte de a fi apărut într-un volum în idiş, Gropper era cunoscut în cercurile largi din România prin sezoarele talmăcirii unde era unul din cei mai iubiti și mai aclamați scriitori. Poeziile sale circulau din gură în gură, de la Dorohoi la Galați, de la Brăila la București. Nu era oraș sau țirgușor în care să nu se declame în limba română stihurile acestui neîntrecut proslăvit al plaiurilor natale românești și să nu se cite poeziile sale puse pe muzică. Printre participanții entuziaști, ce formau „fundul” sălii Toynbe-hall din Iași, m-am aflat și eu odată, alături de I. Ludo, G. Spina, Brunea-Fox și Kiva Ornstein. Finalul serii era atunci marcat de grupul de tineri și tineri ce-l înconjurau pe Gropper, mai să-l sufoca prin înghesușală și ardore, cerându-i poeziile ce le citise în idiş, spre a le transcrie cu litere latine.

Norocului rar pe care l-a avut Gropper ca poezii de prestigiu al unui B. Fundoianu sau Enric Furtună să transpună măiestru în română farmecul poeziei sale a determinat răspunderea ei din ce în ce mai largă.

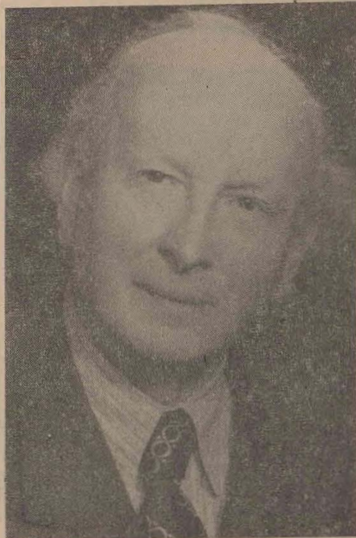
B. Fundoianu i-a propus lui Gropper să-i traducă în românește versurile și Gropper l-a ajutat, tot așa cum i-a înlesnit cîntăceasta a tradus pentru „Hatikvah” din Reisen, Bialik și Schneiur.

Gala Galaction, cunoscîndu-l întîi pe Gropper tot din tîlmăcirile confrăților și mai apoi la o sezoare de poezie, în care amîndoi se produceau, și-a expus oral admirația pentru acest rapod înflăcărat al șesurilor și pădurilor moldave. Autorul „Roxanei” l-a așezat, pentru devotata sa pasiune de pictor al ținuturilor moldave, alături de Vlahuță, vorbind tot timpul de poetul „mihăilean”.

Portretul pe care Ross i l-a croit în „Hatikvah”, odată cu apariția „Nocturnei proletarietului”, corespunde într-un total originalului. La data cînd compunea dramatica poemă: Stăpînu-mi ia întreaga zi / Și-o ia cu drept că i se cuvine. / El piine-mi dă și bani și strai, / Iar eu doar sufletul din mine / Doar sufletu-mi, lumina-mi doar / Doar forța-mi veșnică și tare. / Eu n-am lumini de-argint în zori / Și-n primăvară, flori și soare. / Vîndut mi-i rostu-ntrg vîndut, / Vîndute razele victii, / Și soarele nu m-are-n gînd. / Să aibe-n gînd pe toți drumetii, — chipul de copilăndu cu ochi de vizionar, trasat de Ross era mi mărturisirea că fiind acaparat zi și noapte la serviciu, adică „la stăpîn”, doar duminica putea să se ocupe de sufletul său, scriind. Și-mi exprima teama că nu poate scrie la timp ceea ce simte, și cine știe de va mai avea, mai apoi, răgazul să o facă, fiind ocupat să-i acumuleze cultura generală!

Într-adevăr, Gropper era un om de o vastă și multilaterală cultură, cunoscînd șase limbi. Intelctual de mare clasă, vorbitor strălucit, abordînd cu surisul pe buze problemele cele mai complexe, o săvîrșea cu naturalețe și farmecul poetului care te cucerea de la prima cunoștință.

De ce a atras poezia groperiană atîți poezii de limbă română și i-a imboldit să o traducă? Pentru că înfățișa o cîntare a cîntărilor închinată plaiurilor române și subiectele ei: evocarea copilăriei, slăvirea pădurilor noastre, descrierea bisericilor văzute în ca-

drul lor patriarhal. Într-un cuvînt, lauda tradițiilor de basînă a determinat transpunerea ei de către alți scriitori în limba română: tezaurul de care Gropper se apropia cu ardore, dragoste și rîvnă de a-i transpune frumusețile în valorile permanente ale artei.

Marele Mihail Sadoveanu cunoștea și aprecia poeziile lui I. Gropper prin intermediul traducerilor făcute de bunul său prieten Enric Furtună. Drept care l-a poftit într-o bună zi la el acasă. Autorul „Baltagului” locuia atunci în București, pe intrarea Romei.

Iacob Gropper a ezitat întîi să dea ascultare înaltei invitații. Omul de statură înaltă, sigur altminteri pe sine, se pierdea în fața perspectivei de a sta în fața genialului său confrate.

În fața lui Sadoveanu era cît pe aci să se fîstăcească, norocul a fost că maestrul l-a întîmpinat cu un sfîtos și blajin „Salom”, tocmai pentru că observase emoția înscrisă pe fața buclălată a emotivului său vizitator.

Cînd atmosfera s-a mai încălzit, M. Sadoveanu l-a rugat pe Gropper să-i citească în idiş poezia „Biserica din Bălinești” și „La malul gîrlei”. După lectură, maestrul Sadoveanu a spus: „Poeziile acestea sînt gîndite în românește, deși le-ai scris în idiş, ele își păstrează izul și timbrul autohton pur românesc”.

Nu se putea elogiul mai mare pentru proslăvitorul liric al ținuturilor moldave. Atunci Gropper, pe care nu l-am văzut niciodată, în douăzeci de ani, plîngînd, s-a pierdut pentru a doua oară și lacrimile au început să-i țîșnească din ochi.

Cu același tact afectuos M. Sadoveanu i-a rostit, calm lui Gropper: „Știi că-mi plac în mod deosebit și poeziile duminale „Aur și argint”. „Poet și profet”, nu mai spun de cea închinată luminărilor de Hanuca.” Atunci ochii aburiti de lacrimi ai poetului s-au luminat de zîmbet.

Abia în strădă și-a revenit cu totul. Punc-tînd cu bastonul lui de bambus, pe care îi

plăcea să-l joace în mîini, cuvintele autorului acelu minunat portret al lui Ronetti Roman, Gropper mi-a mărturisit că și-a pierdut firea pentru că M. Sadoveanu îi este cel mai iubit scriitor. După aceea, Iacob Gropper l-a vizitat de multe ori pe Mihail Sadoveanu.

Îmi relata despre aceste comuniuni în locuința sa din str. Mircea Vodă, în timp ce mă ajuta, ca altă dată pe Fundoianu, să-i tîlmăcesc unele poezii ale sale în română, deoarece tocmai scriam un studiu despre poezia sa, arătînd că și trage vigoarea din folclorul și învederînd cîte de mult aparține ea solului și cinicului românesc.

Prieteniei și colaborării din acea an se datorăse transpunerea mea în românește între altele a unuia din cele mai specifice poeme groperiene: „Răvaș unui prieten”.

De-am mai putea odată pe prîspă să mai stăm / Arătătoare-n fildes, bîsînd să mai sculptăm. / Și-ar bate iarăși cerul albastrul clarul clopot /

Mă trezesc rostind adeseori aceste versuri, dar nu adresate partenerului de joacă și meșteșugăla din poezia lui Gropper, ci le recit ca un reproș însuși lui, li spun: „De ce ai luat, atît de timpuriu, loc în lumea umbrelor, și tu și Fundoianu, cu care petrecam seri nenunțate în arzătoare dezbatări fără sfîrșit? Îți amintesc, copilăndrile marce, de cîte ori analizam cîte un op de versuri, care trecea bietul, din mîină în mîină și se ferfe-nița vîzînd cu ochii de parcă însuflețit lua și el parte la discuții? Îți amintesc, dragul meu, de cîte ori încercam să rezolvăm problemele esențiale ale lumii? După aceste asprige dezbatări, pe care le patrona zîmbetul tău și privirea ascuțită a lui Fundoianu, — începeam să ridem toți trei decodată, de o snoavă lansată în toată pătimășie dezbateri, și vă spunem de ce ne-am înversuna noi în așa hal pentru o problemă fără de soluție, cînd afară clocotește Floralul?”.

„Cine poate ști? — răspundea Fundoianu, — și i se întuneca decodată futa, îmbogățită de timpuriu de o hartă întreagă de riduri, „De-am mai putea odată pe prîspă să mai stăm”!

CAMIL BALTAZAR

Iudaismul și munca

(Urmare din pag 1-a)

mără printre cetățenii de vază care donează fonduri pentru reparația și întreținerea poștilor orașului. În Talmud se menționează muncitorii care ajung la rangul de erudiți. O vreme, marele Hilel a trudit pentru o sărăcăcioasă simbrie zilnică. Akiva a fost păstor și Jose ben Halafra muncitor tăbăcar. Hanina și Oșai — cizmari. Mai mulți talmudiști sînt indicați după profesiunea lor. Asfel, lohanan — cizmarul; Isaac — aurarul; Iehuda — brutarul; Ichuda — croitorul; Nehemia — olarul și Iosua — tocilarul.

Stima și prețuirea cu care este privită munca în iudaism își are corolarul firesc în grija pentru cei ce o practică. Sînt cunoscute exploziile de revoltă biblice la adresa acelor care oprîm muncitorii. „Pentru ce muncitorul”, exclamă Talmudul, „se cafară pe o scară, se cocoată pe un copac și și periclitează viața? Oare nu ca să-și cîștige existența?”

Pentru a înșiera pe acel care răpește muncitorului plata ce i se cuvine, talmudul folosește următoarea parabolă: Un om cară acasă o legătură de fin pe umeri pentru a determina animalul flămînd să-l urmeze și apoi, în tîndă, o atîrnă atît de sus ca animalul tînjind de soame să n-o poată atinge. Un astfel de nemernic este acela care se eschivează de a plăti simbria muncitorului pentru care aceasta s-a străduit, a suferit și a sperat.

COLUMNA LUI TRAIAN LA BUCUREȘTI

Copia Columnei lui Traian se află la București, piesele ei componente urmînd a fi expuse în curînd într-un muzeu. Minunata coloană împodobită de la bază pînă-n vîrf cu basoreliefuli — 125 de imagini cuprînzînd 2 500 de figuri — va putea astfel să fie cercetată de oamenii noștri de știință și de publicul românesc.

Splendida coloană de marmură de Carara a atras atenția asupra ei de-a lungul veacurilor. O primă copie a fost realizată acum trei secole din ordinul lui Ludovic al XIV-lea, însă o parte din piese au rămas la Roma. Mai tîrziu, între 1861—1862, Napoleon al III-lea comandă o nouă copie turnată apoi în bronz și expusă în muzeul galo-roman din Saint-en-Laye. În același timp s-au executat încă două copii, una comandată de regina Victoria a Angliei și expusă și astăzi în Muzeul Victoria and Albert din Londra, iar alta păstrată la Vatican, după care s-a efectuat copia de la București. Piesele columnei reprezintă cu fidelitate imaginea columnei de la Roma.

VACANȚA STUDENȚILOR

Mai mult de jumătate din numărul total al studenților din România se vor recrea și odihni în timpul vacanței în tabere de odihnă, stațiuni balneo-climaterice, excursii, în cluburile și bazele sportive organizate de U.A.S.R.

Peste 10 000 studenți își vor petrece o parte a vacanței în taberele studențești de la Costești, Pîrîul Rece, Timișul de Sus și Izvorul Mureșului. Alți 3 400 studenți vor face cură sanatorială la Olănești, Borsec, Tușnad, Eforie Nord, Techirghiol și alte stațiuni balneo-climaterice.

O mare extindere vor lua în acest an excursiile organizate de U.A.S.R., studenții contribuind doar cu o mică parte la costul acestora. Folosind baza materială proprie a centrelor universitare — cîmine, cantine — precum și un mare număr de corturi deplasabile, ambarcațiuni etc. și avînd sprijinul O.N.T., un număr de 10 000 studenți — aproape de două ori mai mulți decît în vacanța anului trecut — vor putea face excursii în circuit, de cîte 8—16 zile sau în Delta Dunării.

GEORG BRANDES și
PANAIT ISTRATI

Anul acesta s-au împlinit 40 de ani de la moartea la Copenhaga, în vîrstă de 85 de ani, a criticului literar evreu-danez Georg Brandes. De foarte tînăr, el s-a remarcat prin lucrările sale. În 1863, în vîrstă de 21 de ani, a obținut medalia de aur a universității din Copenhaga pentru teza sa: „Ideea destinului în tragedia antică”.

Renumele lui universal îl datoră rează marelui său operă: „Curentele direcționale ale literaturii secolului al XIX-lea”, tradusă în numeroase limbi europene.

La opera lui Georg Brandes se adaugă, între altele, biografiile despre Ferdinand Lasalle, Benjamin

Disraeli, Heinrich Heine, Voltaire, Iuliu Cezar, Michelangelo.

Toate problemele umanității l-au preocupat, manifestîndu-se ca un pacifist convins. Există o vastă literatură asupra lui Georg Brandes în țările occidentale, dar mai ales în țările scandinave. Cîteva lucrări au fost consacrate corespondenței sale cu scriitorii din diferite țări.

Dintre admiratorii săi români putem cita pe Panait Istrati, cu care a întreținut o corespondență interesantă.

Recent, în revista regională „Tomis” din Constanța (numărul din 4 aprilie 1967) au apărut cîteva din aceste scrisori.

Într-una din ele, datată 3 octombrie 1926, Panait Istrati îi scrie: „De la succesul cărților mele (care

este destul de considerabil) sinteti primul om care îmi pune atîrîntrebări. Nu cumva sinteti din înțîmplare în orientat? (sublinierea noastră). Da. Un orientat, căci orientul nu este apropiat și nici nu-i place să fie, chiar cînd e vorba de cei pe care îi apreciază. În nici o parte a orientului n-am fost atît de singur ca la Paris...”

Prin locul de naștere, Georg Brandes nu era un orientat. Dar prin sînge, da.

O GRAVURĂ DIN 1831

A LUI IACOB SCHWEFELBERG
PECETARIU

Într-o lucrare de istoriografie a profesorului Gr. Cretu, citată de prof. N. Iorga „Tipografiile din România de la 1801 pînă astăzi”

aflăm de o carte „Pavel și Virghinia, acum întîia oară tîlmăcită și tipărită românește” la tipografia Mitropoliei din Iași în 1831 de lăncu Buznea.

Este vorba, desigur, de „Paul și Virginia” care a constituit una din cărțile de capătii ale generațiilor trecute. Această carte prezintă interes pentru noi, fiindcă descoperim una din primele stampe litografice din Moldova. În Tara Românească abia în 1832 cere Eliad de la casa Hagi Pop „un teas de litografie”. Stampa este executată de un gravor, despre care am mai scris în revista noastră, anume Iacob Schwefelberg-Schwefelberg, cunoscut și sub numele de Pecetariu.

Stampa nu e reușită — după părerea lui N. Iorga — „fiind lu-

crafa în sgîrțieturi cu totul coplărești și în care cei doi vestiți amorezi nu sînt mai frumoși decît negrii care-i înconjură...”

Dar indiferent de calitatea gravurii, încercarea lui Iacob Schwefelberg-Pecetariu merită a fi reținută.

„FILE DIN CARTEA LEACURILOR”

Intr-un studiu intitulat „File din cartea leacurilor”, publicat în ziarul „Scînteia”, d. prof. dr. George Ciogolea, decanul Facultății de Farmacie-București, a făcut o incursiune istorică în trecutul farmaciei.

Este interesant amănuntul că în secolul al XI-lea „Harun Cohen a scris un tratat de farmacologie — azi pierdut — despre care se spune că era de mare valoare”.

Din vremea regelui
vizigot Egica...

Obstea evreiască din Franța este una din cele mai vechi din Europa. Despre trecutul ei vorbesc pietrele funerare desgrăpate în diferite orașe, inscripțiile de pe zidurile vechilor sinagogi, documentele păstrate în mai multe muzee. Pe drept cuvânt, M. Schwab, un pasionat cercetător al acestui trecut, nota acum mai bine de 6 decenii: „Nicăieri, în afară de Roma, nu se află atâtea inscripții iudaice, atât de vechi și atât de numeroase ca în Franța”.

Cea mai veche inscripție se păstrează la muzeul din Narbonne. Este un epitafor care datează din cel de al doilea an al domniei regelui vizigot Egica, adică din anul 638. Redactat în limba latină, textul cuprinde și un rind în ebraică, atestând că sub lespezi se află mormântul celor trei copii ai lui Sapaudus, Justus, Matrona și Dulciorella. Sub un desen reprezentând un candelabru cu cinci brațe se află cuvintele ebraice „Salom al Israel”, pace poporului evreu.

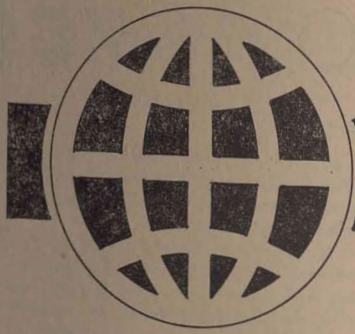
Aproximativ din aceeași perioadă datează alte două inscripții, una descoperită la Vienne, cealaltă într-o suburbie a orașului Arles.

Muzeul de anticități din Toulouse, care se află în vechia mănăstire a Augustinilor, posedă o mare piatră de mormânt, despre care specialiștii spun că datează din secolul al XII-lea. Veacurile au trecut estompiind inscripția săpată pe această piatră; totuși numele celui al cărui mormânt a străjuit se mai poate citi și în zilele noastre: Don Vidals Salomon Nathan. Cîteva pietre funerare se păstrează și în muzeul orașului Nîmes, printre care a „infeptului și venerabilului Rabi Isaac”, a unei femei despre care nu se știe decât că se numea Dolzeca, precum și lespezi de pe mormântul lui „Rabi Isaac ben Habib ben Rabi Meir”.

Un mare număr de inscripții iudaice au fost descoperite, încă în secolul trecut, pe teritoriul orașului Paris, constituind tot atâtea mărturii despre existența unei vechi comunități evreiești.

Astfel, o inscripție din secolul al XII-lea vorbește despre existența unei școli rabinice în rue de la Harpe, precum și despre un cimitir care se afla pe locul actualiei rue Pierre-Sarrasin. Două din aceste lespezi funerare se păstrează la muzeul din Carnavalet. Prima vorbește despre soția lui Rabi Iehiel, fiica lui Rabi Isaac, decedată în anul 1235; cea de a doua, este piatră lui Rabi Samuel, decedat în 1247.

Atunci cînd, la jumătatea secolului al XIX-lea, a fost deschis bulevardul Saint-Germain, săpăturile au scos la lumină un vechi cimitir evreiesc, despre a cărui existență nu s-a știut. Printre pietrele desgrăpate s-a aflat și cea a lui Rabi Iehiel, celebrul apărător al Talmudului din timpul lui Ludovic al IX-lea și a lui Rabi Meir, fiul acestuia.

TRIBUL MOZAIK „BAIUDAIA”

În Uganda, ținutul stat independent din centrul Africii, trăiește un trib de negri de religie mozaică. „Baiudaia”, altfel spus, așa sînt numiți membrii acestui trib, despre care revista „Jewish Chronicle” din Londra a publicat un interesant articol, pe care-l reproducem cu unele prescurtări.

În suburbiile lui Mbale, din estul provinciei Uganda, există o mică congregație de africani cunoscută sub numele de Baiudaia, care în dialectul local înseamnă evrei (Ba este prefixul plural, iar Iudaia — evreu). Numărul lor este cam de 500 de persoane, fiind o ramășiță a unei comunități mai mari, venită încă la începutul acestui secol.

Am aflat prima dată despre Baiudaia în 1961. Am scris conducătorului comunității — Șimon Mugebe Israeli și ne-am înțeles să ne întâlnim în Mbale. Sosind acolo, am găsit un grup de africani înfășurați în haine de pînă albă, brodate. De-acumerișul umorilor purtau centuri late din pînă în diferite culori — roșie, galbenă, albastră. Pe cap purtau turbane albe, iar fețele lor păreau unse cu ulei. Unii din ei aveau bărbi. Ceea ce dădea chipului lor o înfățișare impunătoare.

Șimon Israeli, conducătorul lor, un bărbat de vreo 50 ani, m-a invitat în locuința lui din cătunul Namanyoni. La vreo trei mile nord de Mbale, am coborât din mașină, luînd-o pe niște drumuri întortocheate, și înguste, printre plantații de banani, bumbac și cafea. Pe drum, Șimon Israeli mi-a vorbit, plin de entuziasm, despre istoria Baiudeilor și despre întemeietorul ei.

Cîteva ore mai tîrziu, în casa lui Israeli. Toți bătrînii tribului erau strînși și o vie discuție avu loc. Am rămas cu ei pînă noaptea tîrziu, încercînd să scot la iveală orice informație pe care mi-o puteau furniza despre începuturile comunității lor.

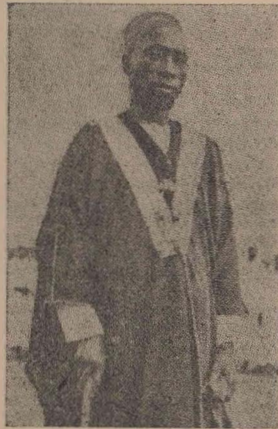
Mi-a fost, astfel, revelată o fascinantă și surprinzătoare istorie despre Baiudei și despre modul cum au ajuns să practice iudaismul. În cele ce urmează voi relata ceea ce am putut afla cu prilejul acestor întâlniri și al multor altele pe care le-am avut în decursul ultimilor cîinci ani.

Intemeietorul obștei Baiudeilor este Șimon Kakungulu, fiul unei distinse familii Mugaunda.

Cînd au apărut englezii în Uganda, Kakungulu i-a ajutat să înfrîngă triburile din estul și nordul Ugandei. Ca răsplătă, i s-a dat conducerea unei mari suprafețe din estul țării. Aci el a întemeiat orașul Mbale, în prezent al treilea oraș al Ugandei ca întindere și populație. Kakungulu sperase că britanicii îl vor investi cu titlul de rege al părții răsăritene din Uganda, ca recunoștință pentru serviciile aduse. Dar ei refuzară să stabilească un alt regat în Uganda.

Plin de amărăciune și dezamăgire, el părăsi activitatea politică și militară, consacrîndu-se religiei. În felul acesta ajunse în contact cu o nouă sectă religioasă — Bama-laki — care se ivise în Uganda, prin 1913. Bama-laki, denumiți astfel după numele conducătorului lor Malaki Musajakawa, recunoșteau numai autoritatea Bibliei și respectau cu strictețe Sabatul. Kakungulu s-a unit cu Bama-laki, răspîndind învățăturile lor în estul provinciei Mbale. El a consacrat mult din timpul său citirii Vechiului Testament. Cu cît se aprofunda mai mult în citirea Bibliei, cu atît se depărta de ceilalți Bama-laki. El a susținut să fie introdus ritul circumciziunii, lucru pe care majoritatea Bama-lakilor l-au respins, pe motiv că circumciziunea ar fi practică de evrei. „Dacă e așa, a răspuns Kakungulu, începînd de acum eu sînt evreu (Muidaiia)”. Aceasta s-a întîmplat în 1919. El a fost circumcis, apoi a executat el însuși

meridiane

Șimon Kakungulu, întemeietorul obștei

ritul circumciziunii asupra fiului său mai mare, pe care l-a numit Iehuda. Toți ceilalți copii ai lui, născuți ulterior, au fost circumciși în a opta zi. Kakungulu a îndemnat pe adeptii lui să fie circumciși și să adopte iudaismul. Mulți din ei l-au ascultat.

Un alt eveniment care l-a îndreptat pe Kakungulu mai aproape de iudaism s-a întîmplat în 1926, cînd a cunoscut la Kampala pe un călător evreu numit Yusuf, cu care a stabilit legături de prietenie. Yusuf a fost impresionat de interesul lui Kakungulu pentru iudaism și la cererea acestuia începu să-l învețe riturile și obiceiurile mozaice.

Prezența lui Yusuf a determinat schimbări radicale în credința lui Baiudaia.

După cum povestește Șimon Mugebe Israeli, care și-l amintește destul de bine pe Yusuf, Kakungulu își lăsa barbă ca Yusuf, începu să umble cu capul acoperit și să poarte haine ca acelea ale prietenului său.

Yusuf l-a învățat pe Kakungulu și pe unii din adeptii lui alfabetul ebraic. Membrii tribului începură să țină sărbătorile evreiești și să folosească denumirile ebraice ale lunilor anului.

Israeli povestește că Kakungulu a cunoscut mai tîrziu alți doi evrei, pe Musa (Moses) în Kampala și pe Isaia în Mbale. Cel din urmă lucra ca director la căile ferate din Africa Răsăriteană, lângă Tororo (28 mile de la Mbale). Ambii — Moses și Isaia — i-au învățat pe Kakungulu și oamenii săi despre iudaism.

Prin 1929, cînd Kakungulu muri, numărul Baiudeilor se ridica la vreo 2000, majoritatea stabiliți în jurul orașului Mbale.

În virul dealului Gangama, centrul Baiudeii, se pot vedea trei colibe de pămînt, cu acoperișurile din tînchea. Două din ele sînt folosite ca școli, iar a treia ca sinagogă. La timpul său, Kakungulu a clădit el însuși o sinagogă, dar ca s-a învechit și a fost dărîmată. Noua sinagogă, numită Sinagoga Moses, este fără acoperiș, cu dușumeaua și pereții din pămînt. Două bănci și o masă constituie tot mobilierul acestui lăcaș al Domnului. O toabă uriașă străjuiește lingă intrarea principală, fiind utilizată pentru a se chema oamenii la rugăciune. Rugăciunile constau din versete diferite ale Vechiului Testament, în dialectul local luganda.

În afară de Sinagoga Moses, prin cătunele de prinprejur mai sînt alte cinci sau șase sinagogi mici. Șimon Israeli, conducătorul comunității, oficiază rugăciunile în Si-

nagoga Moses, iar Zakaio, ajutorul său, îndeplinește ritul circumciziunii.

În casa lui Israeli din Namanyoni, o mare mezuza, făcută din lemn de bambus e fixată deasupra ușii. Fiecare ins care intră o sărută cu evlavie.

De la moartea lui Kakungulu numărul Baiudeilor s-a micșorat mult. Copiii au fost trimiși la școlile misionare și au primit învățătura în religia creștină. Alții au părăsit comunitatea din cauza lipsei unei conduceri și îndrumări religioase corespunzătoare.

Am fost surprins de temeinicele cunoștințe biblice de care dă dovadă Șimon Israeli. El știe pe din afară o mare parte din Vechiul Testament în dialectul lugunda. De asemenea, cunoaște multe amănunte despre preceptele rituale și știe să calculeze data diferitelor sărbători mozaice pe baza unui vechi calendar anglo-evreiesc. Am comparat datele lui cu calendarul meu ebraic și am fost uimit constatînd exactitatea absolută a calculelor sale.

Fiecare membru al comunității poartă de lom Kipur și respectă toate sărbătorile menționate în Vechiul Testament. De Pesah nici-meni nu mîncîncă piine.

În timpul întîlnirilor mele, membrii tribului Baiudaia mi-au pus diferite întrebări. Ei ar dori să aibă sururi de Tora, șaluri de rugăciune și mezuze, și, dacă e posibil, o carte de învățătură în limba engleză, care să-i facă să cunoască cele mai importante precepte și legi ale iudaismului.

Șimon Israeli a precizat că Baiudeii nu intenționează să emigreze în Israel. Ei se consideră evrei ugandezii loiali. Tara Sfîntă fiind pentru ei centrul religios.

ZILELE JURIDICE FRANCO—ROMÂNE

La sfîrșitul lunii trecute au fost organizate în Franța Zilele juridice franco—române. Întîlnirea, prima de după cel de-al doilea război mondial, s-a ținut sub auspiciile Societății franceze de legislație comparată, în colaborare cu Institutul de cercetări juridice al Academiei Republicii Socialiste România. La această manifestare a luat parte o delegație de juriști români condusă de prof. dr. docent Traian Ionașcu, directorul Institutului de cercetări juridice, precum și personalități juridice din Franța.

Ședința inaugurală a avut loc la Centrul de drept comparat din Paris.

DOCUL PLUTITOR DE LA CONSTANȚA

La Constanța au fost terminate, cu două luni înainte de termen, montajul și probele de funcționare ale instalațiilor marinelui doc plutitor de 15 000 tone, cu care a fost înzestrat șantierul naval.

Capacitatea — aproape dublă — a noului doc față de a celui vechi, cabestanele și macaralele puternice, instalațiile moderne de supraveghere a operațiunilor de scufundare-ridicare și de carenaj, permite executarea de reparații la nave cu o capacitate de pînă la 36 000 tdw.

Legende talmudice

Rătăcirea prin pustiu

FIECARE GÎND BUN NAȘTE UN ÎNGER

STINCA E ZDROBITĂ

Iudeii își stringeau corturile, făcînd ultimele pregătiri de plecare, în clipa în care muri Miriam, profetesa. Căci nici ei nu-i era îngăduit să intre în Tara Făgăduinții: deopotrivă cu păcătoșii din deșert, calomniase pe Moșe, profetul și fratele ei. Acesta o plînsese, cu fruntea presărată de cenușe, încovoiat de durere, desculț, cu mantia slăbită. Alături de Moșe plîngea fratele său Aaron și mama lor, bătrîna loheved. Aceasta din urmă, pentru că-l născuse pe profet născuse șase sute de mii de evrei și avea să supraviețuiască Marelui preot, profetului și profetesei, urmînd singură, pînă la capăt, pe fiii celor șase sute de mii de fii ai săi.

Plîngeau, deci, toți trei. De ce, se întreabă învățații noștri, Domnul, binecuvîntat fie-i numele, pus-a ceva amar în lacrima omenească? Ca această amărăciune, răspund ei, să obosească ochii, împiedicîndu-i să plîngă la nesfîrșit. Căci atît de mare e jalea morții încît, dacă ar plînge pe măsura ei, omul și-ar pierde vederă.

Și acum tăceau toți trei, ne mai avînd lacrimi. Și cum stăteau cufundați în jale mută, iată că auziră tumult de glasuri apropiindu-se.

— Ce e zvonul acesta? întrebă Moșe.

— Învățătorule, i se răspunde, oare nu știi că fiii cei noi ai lui Israel au suflet simțitor?

Vin, desigur, să ia parte la durerea noastră.

— De ar veni să compătimească, murmură loheved, ar veni în tăcere.

În legătură cu aceasta, înțelepții noștri au spus: Numai tăcerea dă preț compătimirii.

Și iată că la intrarea cortului se iviră chipuri schimonosite și pumni ridicați amenințători. Din toate părțile se auziră strigăte:

— Izvorul lui Miriam a secăt!

— Cele douăsprezece rîuri au încetat să curgă!

— Nu mai avem apă pentru dobitoace!

— Ce stai aici și jalești o moartă cînd cei vii mor de sete?

— Apă! Apă! Avem nevoie de apă!

Auzindu-i, Moșe își ieși din fire, ca niciodată. Din gura lui ieșiră cuvinte amarnice la adresa neamului său. Răbdarea sa, care era egalată doar de dragostea sa, era gonită acum de furie. Căci furia răpește celor înțelepți înțelepciunea și celor ce văd vederea.

În acest moment Moșe își pierduse răbdarea.

Fiecare gînd bun naște un înger, au spus înțelepții noștri. Iar oamenii ce se aflau acum la ușa cortului lui Moșe se gîndeau cum să astîmpere setea animalelor lor. Dar profetul, orbit de furie, nu era în stare să vadă îngerul ce se născuse din acest gînd bun.

— Cum adică, strigă Moșe, ai venit să profanați doliul pentru aceea datorită căreia ai avut apă vreme de patruzeci de ani? Am pus peste voi căpetenii, șefi de triburi și sfetnici. Dacă vă trebuie apă, mergeți și le cereți lor.

— Oare nu tu ești conducătorul nostru? răspunde poporul. Tu să ne dai! Ei sau tu ne-ai adus în acest deșert fără apă? Dă-ne apă!

— Nu am...

— Fă o minune! Îi cerea mulțimea.

— O minune? Nu mai vrei să trăiești fără minuni? Și dacă nu mai pot face minuni?

— Se povestește că ai despăcat marea și acum nu poți face o singură minune? Pentru părinții noștri, deși păcătuiseră, ai putut și pentru noi, care n-am păcătuit, nu? Dă-ne apă, profetule, altfel te vom ucide cu pietre.

Atunci ridicîndu-se de la pămînt, unde se așezase în semn de doliu, se apropie de Tabernacol. Iar Dumnezeu îi grăi, ca altă dată: „Vorbește stîncii și va țîșni apă”.

Moșe pășea prin deșertul Meriba. Furia îi umfla nările. În mîna sa bastonul îi tremura. Glasul sufletului îi striga: „Patruzeci de ani i-am învățat și iată ce au înțeles! Și toate acestea pentru că au rămas un ceas fără apă de băut. De cum începe să vorbească stomacul, inima lor tace...”

În acest timp, mulțimea voia în urma lui: — Lovește această stîncă! Lovește această stîncă! Ce tot cauți atîta? Spre a săvîrși o minune, orice stîncă e bună!

Dar Moșe, orbit de furie, nu știa unde să lovească. Atunci mulțimea îi ațînă calea:

— Crezi că ne vei duce pînă la capătul lumii? Nu mai așteptăm! Apă, numaidecît! Apă sau vei muri!

— Răzvrățiți nelegiuîți! strigă la ei Moșe. Chiar dacă v-ași da să beți toate șuvoaiele munților și tot v-ar mai fi sete încă de injurii și de sacraliege...

Dar mulțimea continua să vuiaască:

— Lovește stîncă! Lovește stîncă!

— Știi tu dacă va curge și de data aceasta apă?

Auzind aceste vorbe, furia mulțimii crescuse și mai mult.

— Nu știi?! De ce n-ai murit atunci și tu o dată cu părinții noștri dacă nu știi mai mult decît ei? Urmindu-te prin pustiu au pierit cu toții; oare acum vrei să ne duci și pe noi la pierce?

La aceste vorbe Moșe lovî stîncă: tîln ea țîșni un singur strop de apă.

— Ce, sîntem sugaci? vui mulțimea. Vrei să ne dai țîță? Vrem apă: fluvii, oceane!

Atunci se ridică pumnul lui Moșe, gigantic, pînă la cer și cu toată furia căzu pe stîncă, zdrobind-o. O mare de sînge țîșni, inundînd deșertul.

Dumnezeu nu mai este cu el! Nu mai este profet!

Și stîncă strigă:

— De ce m-ai lovit?

Și Dumnezeu tipa:

— Ti-am spus să vorbești stîncii, nu s-o lovești! Dacă sînt pingăritori și comit sacraliege, de ce să mergi pe urmele lor? Să-desti îndoiala în cei care au eredită: ștergi numele meu din inima celor care mă caută.

Și vrei să mă găsească? Și Domnul porunci stîncii:

— Fii vindecată de sîngele tău; apa să te purifice!

Și numaidecît sîngele acoperi cu roze nisipul deșertului și apa oglindea razele în ea.

Văzînd aceasta, mulțimea izbucni într-un glas:

— Moșe e îndrumătorul nostru. Moșe e profetul!

Înapoiundu-se la Tabernacol, Moșe se jelui Celui Etern:

— Am păcătuit. Doamne! Furia mi-a întunecat mintea. Nu mai speram că vei mai face o minune.

La care Cel Etern răspunde:

— De ce n-ai făcut? Oare am încetat de a mai fi Dumnezeu?

— Timp de patruzeci de ani le-am inspirat credință, de aceea nădăjduiam că vor crede și fără minuni, spuse Moșe.

— Dar tu însuși ai crezut fără minuni? îl întreabă Domnul pe Moșe. Fi hulești pentru că sînt ceea ce ai fost tu? Nu ți-am spus, pe vremea sclaviei din Mișraim: respectă în ei poporul? Atît de mare e poporul încît îi este îngăduit Marelui Preot să se întorcă cu spatele spre arca sîntă ca să binecuvînteze poporul.

— Da, am greșit Doamne, răspunde Moșe. Mă vei ierta oare pentru asta?

Mult timp Dumnezeu tăcu. Într-un tirziu răspunde:

— Călăuzește-i mai departe!

Optimism și pesimism

(Urmare în pag. 1)

rele. Acest lucru este subliniat și în cartea Daniel, unde concepția pesimistă a vieții este compensată de credința în stabilirea finală a împărăției Domnului.

Dar cel mai pronunțat pesimism este exprimat de autorul Ecclesiastului. Amărăciunea acestei cărți a fost rareori depășită, nici chiar de către Schopenhauer, în vremurile moderne. În Ecclesiast, toată viața omului nu e decît vanitate iar înțelepciunea omenească nu produce decît amărăciune. Nu există providență divină: ziua morții este mai bună decît cea a nașterii. Cu toate acestea, în ultimele capitole, se recunoaște existența lui Dumnezeu și a legii divine care cîrmuiește universul. Această ultimă concluzie este, de altfel cauza care a împiedicat excluderea cărții de către canoanele biblice.

Într-o formă mult mai demnată, autorul lui Iov se răzvrătește și el împotriva realităților anchilozate într-o lume în care cel drept suferă, iar cel vicios prosperă. Iată un om care se teme de Dumnezeu, supus unor nesfîrșite suferințe morale și fizice. Prietenul său, Elifaz, susține că ar fi făptuit un păcat, pentru care este pedesit. Dar viața cinstită a lui Iov este un argument de netăgduit împotriva acestei afirmații. Trebuie să existe un alt motiv, pe care autorul îl găsește într-o doctrină dualistă: primo, suferința servește unui scop moral, purificînd și întărînd caracterul; secundo, grația lui Dumnezeu se manifestă la sfîrșit; dacă un om suferă fără vreo vină, prin asta el își cîștigă o răsplătă divină. Regăsim aici ideea primordiale a justiției divine în viitor. Cei drepti, care au suferit pe pămînt, vor fi răsplătiți, iar păcătoșii vor fi pedesiti.

Ca și în Biblie, din cînd în cînd găsim în „Talmud accente pesimiste. Astfel, într-un comentariu despre creație, Midrașul Raba relatează că în Sulul Legii întrebînd de

Meir (secolul II) cuvintele ebraice „Privește, a fost foarte bine” au fost schimbate cu acele care însemnau „privește, a fost bine să mori”; prin „foarte bine” rabinul îndica îngerul morții.

Talmudul este mai puțin optimist decît Biblia.

În aforismul lui Akiva că omul ar trebui să se obișnuiască să spună „Tot ce se întîmplă este spre bine” e mai mult resemnare decît speranță. Cu toate acestea, în disputele dintre școala lui Hilel și a lui Samai despre existența umană se deslușește o tendință precisă spre optimism. A triumfat părerea școlii lui Hilel că viața este bună și că este un dar de la Dumnezeu.

Tendințele pesimiste nu au avut o influență durabilă asupra poporului. Ideea că tot ce Dumnezeu a creat este bun a rămas dominantă în viața și caracterul iudaic. Ea nu a putut fi elintită, nici măcar în perioadele cele mai critice ale istoriei poporului. Căci nenorocirile erau talmăcite ca un preluu la o manifestare a dreptății Domnului. Profetii au predicat cu cea mai mare forță că justiția divină trebuie să triumfe, dacă nu zilele lor, atunci în cele care vor veni. Așa s-a ivit ideea mesianică, mai întîi în sinul iudaismului, iar de aici răspîndindu-se pe scară universală.

Caracteristic pentru optimismul mozaismului este și următorul fapt. În timp ce toate celelalte popoare au plasat era de aur în trecut, iudaismul o pune în viitor.

Filozofia iudaică medievală reflectă concepția dominantă talmudică despre viața omenească, care tinde întotdeauna către optimism. De pildă Saadia este foarte preocupat de problema de ce binele este adeseori însoțit de alt de mult rău? El ajunge la concluzia că fericirea eternă este răsplata celor drepti, care au suferit pe pămînt. Maimonide se ridică și el împotriva pesimizmului pe care-l atribuie porinilor trulege a omului de a se plasa în centrul creației; acest mare gînditor arată că privit prin perspectiva universală răul prin natura sa este numai negativ, pe cînd binele este pozitiv, creator și predominant. Cea mai mare binecuvîntare — afirmă Maimonide — este credința în Dumnezeu și providența Sa.

Înarmat cu o astfel de credință, omul poate triumfa împotriva oricărei forme a răului.

Umor rabinic

ÎNAINTE DE RECEPȚIE

GREU...

Cu cîteva ore înaintea unei recepții date în cinstea sa, Rabi Șmelke se retrase în camera sa, fără a primi pe nimeni. Intrigați de absența prelungită a maestrului, cîțiva enoriași de vază bătură la ușa acestuia. Neprimind nici un răspuns, deschiseră încetîșor ușa. Plini de uimire, văzură că rabinul lor stă în mijlocul camerei și repetă într-una: „Venerate Rabi Șmelke!...” „Strălucitul nostru învățător și maestru!”, „Rabi Șmelke, lumină a generației sale” ș.a.m.d.

Remarcînd, la un moment dat, prezența enoriașilor și citindu-le în priviri uimirea, rabinul le spuse cu un surîs trist:

— Nu făceam decît să-mi repet titlurile cu care mă veți gratifica în cursul recepției... În acest fel sînt sigur că ele îmi vor suna atît de ridicol, încît nu va exista nici un risc să le iau, fie și pentru o clipă, în serios...

Și înțeleptul rabin încheie:

— Știți, omul se lasă așa de ușor cuprins de vanitate!

RUGAMINTEA

Același rabin înțelept obișnuia să se roage așa: „Doamne, Dumnezeul meu! Nu te implor să mă ajuți să fiu ca Abraham, Ithak sau Iacov, patriarhii noștri, ci te rog să mă ajuți să fiu cu adevărat rabi Șmelke...”

În chip asemănător suna și rugăciunea lui rabi Uriel, care obișnuia să spună: „Eu știu prea bine, părinte cerească, că ești atît de generos pentru a nu mă judeca și osîndi că nu am ajuns ca Abraham sau Moșe; ceea ce mă îngrijorează este că-mi preținzi să ating perfecțiunea lui rabi Uriel; e atît de greu să fiu ceea ce trebuie să fiu cu adevărat!”

DEPINDE...

— Rabi, i se plînsese o dată cineva lui Baal Sem — Motl căruțașul își unge roțile căruții în timpul rugăciunii!

— Greșești, dragul meu, răspunde Baal Sem cu blîndețe; vrei să spui că Motl-căruțașul se roagă lui Dumnezeu chiar și atunci cînd unge roțile căruții...

DACA ȘTIA SĂ SCRIE...

Comunitatea din Radovil avea nevoie de un șames. Aron se prezintă. Dar cum nu știe să scrie nici să citească, candidatura îi este respinsă. Necăjit, se suie pe un vapor și pleacă în țara lui Columb. Aici, ce a făcut, ce a dres, s-a îmbogățit.

După douăzeci de ani, se întoarce în țirgușorul lui. Și la sinagogă, înconjurat de prieteni și curioși, povestește despre minunățiile Americii, lăsîndu-i pe toți cu gura căscată.

Rabinul, care îl știe pe Aron de cînd a emigrat, îl ascultă și el în tăcere, și cu oarecare amărăciune. „Ia te uită, se gîndește el, un leac are mai noroc decît un om învățat!”

— Ar fi fost totuși mult mai ușor pentru tine dacă ai fi știut să scrii și să citești, spuse el, vrînd parcă astfel să salveze onoarea celor învățați.

— Dacă ași fi știut să citesc și să scriu, îi răspunde Aron, aș fi ajuns șamăș la Radovil!

צו דער סדרה פון דער וואך

ווער איז דער אמתער מנהיג?

פרשת קרח

רש"י פרנעם: קרח, וועלכער איז געווען א קלוגער, פארוואס איז ער באגאנגען אזא נאריש-קייט — צו קריגן אויף משה'ן? משה'ס פייךס הייב, מה ראה לשה-קוח זה? פרעגט זיך: ערשטנס, פון ווא-נען ווייטן מיר א קרח איז גע-ווען א קלוגער? צווייטנס, אין וואס איז באשטאנען דער בא-זונדערער שטח פון זיין חיל-קח? (אחוץ דעם וואס יעדע מחלוקת איז א שטח...)

ערשטנס, וועלכער דער הויכ-מינער רבי, אדמו"ר ר' יעקב פרידמאן זצ"ל, איז זיין גאָר טיף און ליכטיק ספר „אהלי יעקב“ אזוי:

אז קרח איז געווען א קלוגער, דאס לערנען מיר אין מדרש רבה, וועט ער ווערען געוואקסן, אז ער איז געווען א „קלוגער און פון די וואס האבן געשראגן דעם ארון קודש“. פרעגט זיך אבער: וואס איז די שייכות צווישן קרחה'ס חכמה און זיין שראָגן דעם ארון קודש?

אז דער ענטפער: די גמרא זאגט אז דער ארון קודש שראָגט זיינע שרענגער (ארון נושא את נשואיו, סוטה ל"ה), ווייל עס שטייט: זשטוב און'ה והכהנים לפני ה' — און עס איז דורכ-געגאנגען גאָסס ארון און די כה-נים פאר גאָס' (יהושע ד' י"א) וואָסזשע איז באשטאנען קרחה'ס שטח? ווייל ער, וואָס איז געווען פון די שרענגער, נעם ארון, וואָס געדארפט דער-פון פארשטיין אז אויב דער ארון שראָגט זיינע שרענגער, און נישט פארקערט, איז דאָך דערפון פאר-שטענדלעך, אז משה רבנו, וועל-כער איז דאָך געווען דער לע-גאָדער ארון הקודש — וואָרעם די גאנצע תורה איז דאָך געווען אין אים — שראָגט אונדא דאָס

פאלק, און נישט דאָס פאלק שראָגט אים; אז נער דענהיבט די יידן און נישט ער ווערט דורך זיי דערהויבן, ווי קרחה'ס גע-סענה: מדרש חננאל? וואָרעם עס זענען פאראן, זאָגט דער הויכמיטער רבי, צוויי סאָרטן מנהיגים, איין סאָרט פון מנהיג איז דער, וואָס זיין כוח איז בלויז די סומע פון די אלע יודים און פאקאטל, וואָס נער רעפּרעזענטירט, און נער אליין רעפּרעזענטירט, ער איז בלויז א רעפּרעזענטאנט פון אנדערע כוחות, און אפּשפּיגלונג פונעם כלל, ווי די לבנה באַזוצט בלויז דאָס ליכט מיט וועלכען זי זון באַליכט זי, אבער נישט קיין איינן ליכט. א צווייטער סאָרט מנהיג איז אזעלכער וואָס שטראַלט מיט איין ליכט, ער באַשיינט און דערהויבט דאָס פאלק מיט זיין מרות און כוחות הנפש, ווי די די זון וואָס ליכט מיט אייגענעם

אן עצה צו מחלוקת, דאָס הייסט, אויסצומיידן מחלוקת, גע-פונען מיר ווייטער אין דער סדרה, מיר לייענען נאָך דער משה'ס ווי עס איז געבאָטן געוואָרן אז די נשיאים פון אלע שבטים זאלן אריינגען זייערע שטענקס אין ארון קודש, און ווענעם שטעקן נעם וועט בלייבן, וועט עס זיין א סימן, אז ער איז דער אויסטערווייטער, און גע-שטן איז: „והנה פרח משה אהרן לבית לוי, ויצא פרח, ויצא ציץ, ויגדל שדים“ — און אָס האָט געבליען דער שטעקן פון אהרונ'ס צום שבט לוי, און האָט ארויס-גענומען בלונען, און האָט געבליען מיט בלינקען, און האָט געזי-קט מאַנדלען“ (במדרש „זי“).

פרעגט זיך: ערשטנס, פארוואָס איז דאָס דאָס דאָזיקע בליען געווען א באַווייז צווייטנס,

ליכט, ווי די גמרא זאָגט: משה'ס פנים איז ווי די זון, פני משה כפני חמה (בבא בתרא ע"ה). קרחה'ס שטח און זיין שטח זענען באַשטאנען אין דעם, וואָס ער האָט געהאלטן, אז משה גע-הערט צום ערשטן סאָרט מנהיג, דאָס הייסט אז נער באַזיצט בלויז דעם כוח פון די יידן, האָט ער געסענה: מדרש חננאל? פאר-וואָס זאָלט מיר זיך איבערהייבן? כי כל העדה כולם קדושים, ווייל די גאנצע עדה איז הייליק, און איינער קדושה קומט בלויז פון זיי.

איצט פרעגט זיך: אויב קרח איז געווען מנושא הארון און א חכם, ווי קוחס עס וואָס נער איז אריינגעפאלן אין אזא שטח? איז דער נענטער אז ער איז מאַקט געווען גרויס אין מעלות, אָבער נישט אין מידות, ער איז געווען גרייך נאָך מאַכט און ערשטנס.

(המשך אויף זייט 9)

כאָר פון יתומים

נעלי זאקס נאָכעל פריי 1966

מיר יתומים מיר קלאָגן אָן די וועלט! אָפּגעהאָפּט האָט מען אונדזער צווייט אין געוואָרפן אין פּיער, ברענגענדיק געמאכט פון אינדערע באַשיצערס — מיר יתומים ליגן אויף די פּעלער פון דער איינזאמליקייט.

מיר יתומים מיר קלאָגן אָן די וועלט! אין דער נאכט שפּילן זיך אונדזערע עלטערן אין באַהעלענדיק מיט אונז — הינפער די עארצער פאלן פון דער נאכט קוקן זייערע פנים'ער אינזאָן, ריידן זייערע פנים'ער: דארהאלץ זענען מיר געוואָרן אין דער האנט פון העקער — נאָך אונדזערע אויגן זענען געוואָרן אויגן פון סלאַבס אין זיי קוקן בלייבן אויף איהר, רורד די שוואַרצע פאלן פון דער נאכט קוקן זיי ארויס —

מיר יתומים מיר קלאָגן אָן די וועלט! פון אינדזערע שפּילעכלעך איז געוואָרן שפּיל, שפּילנער האָבן פנים'ער, פנים'ער פון באַשיצערס, זיי פארוואַנען נישט ווי בלעכען, זיי לייען נישט ווי חיות, און זיי ברענגען נישט ווי דארהאלץ, וועל מען האַרפּט אין אויגן זיי אריין — מיר יתומים מיר קלאָגן אָן די וועלט! וועלט, פארוואָס האָסטו ביי אינזאָן צוגענומען די ווייכע סאפּעס, און די סאפּעס וואָס זאָגן: קינד, דו ביסט אין מיר געראָפּן! מיר יתומים ווענען צו קיינעם נישט געבליבן אויף דער וועלט! אָ וועלט מיר קלאָגן אָן!

יידיש: מאיר שטיקער

דער לימוד אמאל

איידער עס האָט זיך אָנגעהויבן שטודירירן דאָס לעבן אין רומעניש בכלל און דאָס יידישע לעבן בפרט איז דער יידישער אָנפאנג-לימוד אויסגעפירט געוואָרן דורך חדר, דורך ווער תלמוד-תורה, וועלכע האָבן געהאט זייערע צילן און דריטן לויטן נישט פון דער תקופה.

די שטודירנדיגע פונעם יידישן לימוד אין שול-וועג און וואָלעכע, וואָס געקאָנט אסאך האָט אָנגעוואָרן, וואָס מיינט קאָנאָליזשאַן און קוואַליטעט ווי אויף אנדערע ליכטיקע קעס פון יעדער צייט האָבן געשטיצט, האָט זיך אָנגעהויבן קעגן דעם חסד פונעם פּר-טו יאָהאָנווערס, אין בוקאַרעסט באווייזן זיך שטודירנע יידישע אָנפאנג-שולעס אין יאָר 1852, אין יאס ווערן קעגן זעלבן יאָר געמאכט פּעסלעכע שולעס, אָבער ערשט אין 1878 יאָר ארום וואָס מען האָט געבויט א שולע, וועלכע פונעם שולעס חסד רומענישע שולעס פלעגט חסד לערנען אלע לימודים פון דער שפּעטערער שולע און חוץ דעם אָס די יידישע לימודים, אָס די יידישע לימודים, זייערע עקזיסטירן אין ווי פאסיקע לערנליכער, דאָס שטעטלעכע לערנליכער דעם מין הייסט „אחרות סהנות להדריך את ילדי בני ישראל בדרך האמונה“ אויף רומעניש קלינגט דער טיטל באַיסל אונדזער, מיר ברענגען אים אויף יידיש: „לימודי התורה והעבודה“ קיט פון תורה'ס צום לערנען תורת משה פאר דער יידי-שער לינגע פון די פאליטיקע

י. קאָרץ (המשך אויף זייט 10)

שלמה המלך לערנט די מידה פון עניות

פון דר. ש. ז. כהנה

ביום אין לבנון ביו דעם געוועזען, וואָס וואָס ארויס געווען, איבער בהמות, חיות, פייגלען, פיש און די קענסטע אינעקסן אויף דער ערד, ער האָט געקיינט אי-בער אלע באַשעפטיגטן פון דער וועלט און איבער אלע געוויסן.

אלץ איז געווען אונטער זיין ריכטיגקייט און אלע האָבן געוואָלט הערן וועגן שלמה המלך'ס חכמה. גרויס איז געווען שלמה המלך, באַרימט איז ער גע-ווען פון אים עק וועלט ביי דעם צווייטן, און א ווונדער ספּיץ האָט געהאט שלמה, אויף וועלכע ער וואָס זיך געשראָגן אין באַגלייטונג פון א גרויסער סוויטע איבער דער גרויסער וועלט, אויסער דעם לערנער, אויף וועלכע ער האָט געריסן, פליענדיק איבער גרויסע טייכן און ימען. צו זיין רשות האָבן זיך אויך געפונען האַכע און שרייט, ווי אויף שרייט

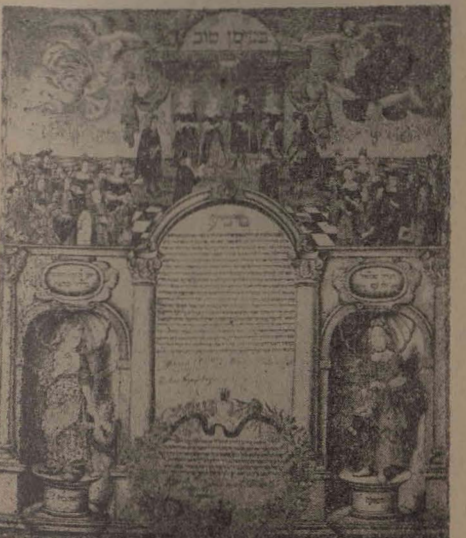
די לעגענדע דערציילט, אז די אשקענא געפוינט זיך די הייל פון די וואונדן, פון די גרויסע וויסן פון נגב, וואָס האָבן דורכ געמאכט די פא-לאַפּ פון דער שטאָט און געבראָכן די גאווה פון די שטאָטע.

איינע פון די באַגאנעסטע לעגענדעס איבער שלמה'ס מלך איז וועגן דעם ווינס, וואָס איז געקומען לערנען שלמה המלך'ן די מידה פון עניות. קלוג איז געווען שלמה המלך, ווי דער תנ"ך באַצי-כט אים: „היכם מלך אדם“, ער איז געווען געבעטעשט מיט האָט. ער האָט גע'רש'ט פון זיין פאָטער דוד א ריזיקע מלוכה, און דער האָט זיך גע'פויט אין אַרדעווען, שלום האָט געהערשט אין זיין צייט. ער האָט זיך אויסגעצייכנט מיט א סך מעלות, פארפאסט משלים איבער ביימער און געוויקסן, פון דעם צענדער-

און רוחות, פייגל און פיש, זיין באַרימטקייט האָט זיך פאָרשפּרייט איבער דער גר-סע וועלט. מלכים האָבן מורא געהאט פאר אים און האָבן אים געפאָלט שטייערן. דערציילט די לעגענדע, אז איינמאָל, ווען שלמה המלך האָט זיך געפונען אויף דעם ווונדערבארן דינאָ און בא-גלייטונג פון זיין גרויסער סוויטע און געפליגן איבער לענדער, ימען און טייכן, איז ער געוואָרן גאווה'דיק און שטאָלץ אויפגעוויבן דעם קאָפּ, ווער איז נאָך גלייך צו אים?... ווענען נאָך אויסער אים האָט דער באַשעפער צו-געטיילט אזויפיל חכמה, וויסן און גראַפּ?... און גאווה'דיק האָט זיך געוויבן זיין קאָפּ, איז ארויס דער ווינס פון דער הייל פון אשקלון, אָנגעריסן א פליגל פון שלמה המלך'ס דינאָ און פערציק טויזנט העלדן זענען אַרָפּגעפאלן אויף דער ערד. איז שלמה המלך איז נעם געוואָרן און באַפילן דעם ווינס צוריקצוקערן זיך און זיין וויל אריין.

האָט אים דער ווינס גע-ענטפערט: — אויב דו וועסט זיך אונטערן צו זיין ווענטלע-כער עניות, וועל איך זיך אומקערן צוריק אין מין הייל... האָט זיך דער קעניג מודה געווען אין זיין גאווה, וואָס דער אויבערשטער האָט פיינט, און תשובה געטאָן. און דער ווינס איז צוריק אריין אין זיין הייל און דאָרט געפוינט ער זיך עד היום.

עס ווערט אויך דערציילט א צווייטע ענטפער: אין אשקלון האָט געווינט איינמאָל דער קעניג הורדוס. ער איז געווען א גרויסער קעניג מיט פיל ענערגיע און אינציאטיוו און ווי גרויס ער איז געווען אין זיין נעם-ניש, אזוי גרויס איז געווען זיין אכזריות און גאווה, אויך זיין שוועסטער, שול'מית, איז געווען אכזריות-דיק און גאווה'דיק ווי ער און אלע האָבן מורא געהאט פאר איהר. שטאָלץ איז געווען הורדוס און געוואָלט אויסוויקן זיין ערשטע אויף יעדן איינעם און געדאָס אפילו מיט טויט, בעת א מאָר-פּאָצעס, אויף גדולי ישראל, ווי שחאי און זיינע זאָרעס, און געוואָלט זיין אונטער-ניש מאַכן פאר זיך, זיין זאָלן מורא האָבן פאר אים און שוין וואָס ער וויל. קעניגלעך האָט חורדוס

תנאים פון האַכער פון יאָר ת"נ (1690)

רבי אברהם אבן עזרא

(ר' תתנ"ב - תתקכ"ז)

לתקופה קורסת, כלומר, ג' דודים בתוך ספרד נופה, או, לפי קצת חוקרים, בארצות אחרות, וחור לספרד ומסמנה ירד לרומא.

קשה לדעת כיצד הגיע בנו יחידו יצחק לכבוד, שהיה גם הוא משורר מחונן, ו- כנראה, חלש אפי ותלש נוף. כשמת בחי' אביו במרתקים, אומר האב, ראביע, בשר ההספר עליו: "אבי הבן קרב לספרד, כי אל ספרד רחוק / את בנך יחידך אשר אהבת את יצחק... ככה אבכה בכל רגע ואשא נהר נהיה / בזכרי זה שלש שנים מותו בארץ נכריה / ושאתי מסקים למסום / ונפשי עליו הוסיפה / עד שחבאתי אל בתי לילה ויומם כוכיה". הווי אומר ראביע נשא את בנו עמו מסקים למסום בנדריו. יוש סוכרים שראביע בעצמו הביא אותו לכבוד למצוא לו מנוחה בבית מעריצו הסלומר נתנאל בן עלי, ויש אומרים שצחק היה בקבוצת חנוסעים עם ר' יהודה הלוי, והרחיק עד בגדר. והרי אפשר שמאליו נדר למצוא לו מנוחה, אחר שקשו עליו הנדרים עם אביו באי- מליה והתנע לבית נתנאל בן עלי והעתיק את מירושו ל- קהלת והוסיף שיר ברכה, שבו הוא מנציח את התאריך וה- סיום: שנה אתניד (לשטרות) תחסיני) כתבתו בסיון בעיר בגדר.

נתנאל זה נתנאלשם. ובקע- בותיו, בזמן של חולשה, גם יצחק בן ראביע נתנאלשם למראית עין ואחר כך חור בתשובה: "יריבונני על עובי ברית אל... כבר שבתי לצל כנסי שבניה" אכיש ספר האל מחליה". חיי' בנדריו. — הגורם הישיר ליציאת ראביע מספרד היה כנראה המצב הפנימי שם אחר חורבן הקהילות, ואמנם ראביע סגנון עליהם ומציני את שמותיהם אחר לאחר: "אהה יר עלי שגור רע מן השמים / וספור רב עלי מערב, לזאת רפו ימים / עיני עיני יורדה מים... כאין פלף ערי אלף שנים ושבעים שנה ילפי

(המשך בפעור 9)

פרשת בלק
ויקם בלקט בבקרי' (במרב) כב, ג).
במרב: ללמד שהלך בבוקר השכם, בירושלם, אחר לו הקב"ה רשע, כבד קדש אברהם אביהם לעקוד את יצחק בנו שנאמר "ויתכם אברהם בבוקר" (בראשית כב, ג).
מהו הקשר בין זריזותו של בלקט הרשע להשכחתו של אברהם אבינו ע"ה?
הסודים מספרים על העדוק הראשון, ר' שלום בעלז' ז"ל, שבי עולטיו היה דר בשיבתו של נחש אחר. נחש זה היה דרבו לקום בבוקר השכם לעקוד בסי- לאכתו והתכחית, אשתו של צדוק, כששקעה את קשקש הפשע הקינה את קול העצום שמתו: שלום, שלום קבוצת התורה והאמת כבר קשקש בקבוצתו... פעם אחת השכים העדוק לקום שם נשבע קשקש הפשע של הפשע, באותו יום שנת הפשע שלום. הסוכני הגי' דיק למעריציו: כי עקר חיותו של נתנאל היה על זריזותו וזריזותו של נתנאל מעורר אתו לעבודת הכורא וחובתו באשר נשפט היה התורה וחסד.

משה אבן עזרא מעמיד את ראביע המשורר בשורה אחת עם ר' יהודה הלוי: "גם אבן אלהסן בן הלוי (ר' יהודה) ואבן אסחק בן עזרא (ראביע) שניהם היו מסולירה וגרו אחר כך בקורטובה. הם הגיעו למעלה השירה חיותר רמה על פי דרך הערבים" (בספר שירת ישראל).
הספרד לרומא. מעם הא הדוע על ראביע עד שירר מספרד לרומא. יש שמדויקים מהערות קלוזות ביצירותיו, שהיה גם באפריקה, ארץ ישראל ומצרי' ויש שרואים אותו גם בחורו. לעובת זה נוהג ראביע להנציח את תאריכי עבודותיו ומסומות יצירתם ששנת ר' תתיק (1140), שנה ירד מספרד לרומא והתחיל בעבודתו ה- פרשנות שלו. בפתחה לפי- רש: לספר קהלת הוא אומר: "ומארצו נפרד / אשר הוא בספרד / ואז רווי ירד / כנפס נבהלת. ויש לבן כונו / לפרש ולשון / ואל אל מתחנן / ולו התחלת. להרכות לו עצמה / וחוא יתן חכמה / ויסלח כל אשמה / בפרוש קהלת".
וכסיום הפירוש לקהלת הוא כותב: "הספר נשלם / כ- פירוש כל נעלם / בעזרת אל עולם / סלמר כל דעה. ורוב הודות לשמו / וכל חסד עמו / יצוא אל עמו / נאילה וישועה. לחשבון הודות / תעורר ששעשים / תשע מאות / יש עם אלפים ארבעה".
מאותה שנה ואילך, והוא כבר מתקרב לגיל חמשים, הוא עושה את עבודותיו הנדירות שהעמידוהו בתחלת המורה בפרשנות הסקרא, בחקירתו ובחקירת הלשון העברית. אלה הן עבודות שנעשו במשך עשרים ושבע שנה האחרונות לחייו. וכנראה עד יום האחרון לא פסק מעבודת קדש זו.

לפי הפתיחה לקהלת, כא- מור, ירד ראביע לרומא. כ- ספר מילתו ועם זה הוא מדבר על סבל של נדורים. אפשר על נדורים מספרד לרומא, ונדורים בתור אבי- ליה. אך גם אפשר שנתכוון

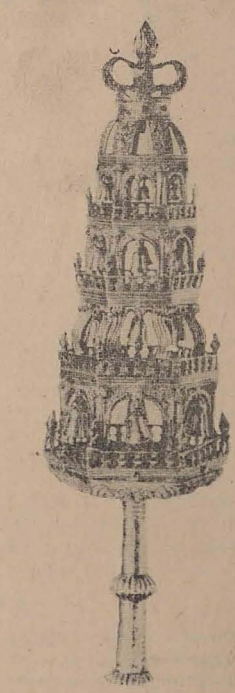
(המשך בפעור 9)

הוא רמו על מרת ענות: האדם ישים אל לבו שחקני השכיבות גדולה ממנו אפילו, כי יש בכוחו לחרת את האדם (קשר שישפת השמעת) ומחשבתו זו עלולה ומסוגלת להביא לירד עניוה, וזה שרמו לנו בפרט אדומה, כי חיא קראת על סבו של משה, משה העניו מל אדם, כסו שאמר ששקעה ואחרו עלו כעני ותחתו על אברהם (חולין פ"ט) כי בעור שאברהם אבר "ואכני עפר ואפר" (בראשית י"ה, כז). הראשונים אמרו, "נחמנו מה", כלומר אל מחול מאמר. (הרב יחזקאל מאנעטת ד"ר ד"ש, בספרו, "כנסת יחזקאל").

ולחן העליונות חוצצים
להביא אותו אל הנוקם הרע הזה לו חנוקם דוד וחזקו [גנ] וזונו וזים א' ל- לשי- תוה" (במרב כ"ה).
יש לדקדק, אם חסרו המים, דבר שהיה חסר הלוי בן, מה מקום עוד לקבול על העדר תאבה, נשן ורומן, שאין חיות האדם תלויה בהם.
המנונה הוא לומר שאם היו, לכעור, חיותו הלוי הסוכניו נולדים היו יכולים להשקיע בהם את עצמאם ולא היו מתלוננים כ"ל על חסרו המים. אבל בתנעיר כל אלה, ודאי ירגישו ביותר את העדר המים.

(הרב אברהם שפירא ז"ל - גניזות, בספרו, "הספר לאברהם").

ראביע היה: משורר בעל שיעור קומה כלפי ב- תקופת הזהב של שירת ספרד, פילוסוף, אספרולוג, כלשני מרסק ופרשן. ר'

כתרי תורה מהולנד מהמאה ה"ח

בשביל הגביר

הקליון נתמלא בלי עין וזרע חבי אדם. אותם הארכיס. פנשם בימים הראשונים לבואו. כבר היו לבעלי בתים בעלי-כיס ובעי-כיס. מקום כבוד בצד מורה. יהודים יפים. והתאמתם לפעמים על נלכות השכינה ובחן הכות, כשהם מכירים עד אחרני קורפו. הם מברכים בנענועים. בשמחת תורה קנה לו גביר אדיר בעל כוש עב. להבשת ספר חורא' ככלי קוש לכל השנה ובשביל שקשה לו לעבור בין העומדים הוציא את התפסל... ספסל זה שגדליה חנוך ישב עליו זה הרבה שנים...

ש.י. ששאששקים (ש"י עננון)
הגי' ב"המצפה" — קראקא
(היופ' המיוסן זשבס תרס"ו, עמוד 3)

לכוא לירי תבת ולחלל את החלוקה.
(הרב דוד מאשקאוויטש ז"ל — נאסאר, בספרו, "גלי' לי זה").
"ורחן ואבירם יצאור וצניס" (שם, כו, ב).
"כל מקום שאמר 'נצנים', 'נצנים' אינן אלהתן ואבירם" — נדרים ס"ד.
אשר לבאר שכל מקום שמשא עברים נצנים או נצבים, כל מקום שיש חלוקה ורוב, כיוצא בו דתן ואבירם הנדרים בחלוקה. דתן הוא דתו, שסתאר בדותו וסמי חסד כה לחלוקה, אבירם הוא זה שסתאר במוסר, אבירם הוא זה שיהיה רס חיה, חוסר סגור היותם חיה וקושיה את היותם כלו שרת להחלוקה קם שאר כני אדם.
(הרב דוד מאשקאוויטש ז"ל — נאסאר, בספרו, "גלי' לי זה").

פרשת חקת
"ויקחו אליך פרה אדומה" (במרב י"ב, ב).
— מה "אליך" לעולם היא נקראת על שם: פרה שעשה למשה במדבר (רש"י).
ומה חוקא מצינו זו נקראת על שמו של משה? כי כל עיקר תכליתה של מצות פרה אדומה

ביתאב=בית

ב"ה בוקרשט מספר 165 סיון תשכ"ז

של היהדות הדתית הרומנית

הרב יצחק מאיר מארילוס, בוקרשט

יום אחד בשנה חשוב שנה"י (הרהורים על יום ה'אָר־ציני')

אם כריתם כולה עם עמם וסחבתם, אותו יום הוא לכם נקידת הריכוז מעין מעבר בו יתרכזו כל קרני האור הא- לחי ויש הרוא אשר עוד נשארו בבתי נפשו; בעוד שלאפא אשר רש הרח והתורה עוד חי וקיים בקרבם אותו יום, יום ה'אָר־ציני, הוא אר חבל-עצבים דאריזצט, יום בו יתחילו את זכרון הריהם היסורים, שנה למסרי מס- עותי יל היום הזה לגאורים שבשבים הוא יום הריחוק הגדול, הסחבר אותם עם העבר שכבר חלף, עם חקם וחורתי שוכרם כבר סת-מל- כס אמ נציין אתי נישאר עור התת ערפת האפר והוא סבתים יווי מדי שנה בשנה. וככות האמרה הרומנית ה- ואת, אתחיו הנאורים הים עורם סחברם ככתב בים ישראל ולכן כאשר נתבונן בו, באותו יום אחר בשנה, בחרת הקודש שלו, עלינו להחליט שלא על אחינו אלה יוסב הפסוק, והוציא את המפלל אל סחיו למחנה" (ויקרא כד, י"ד). לרגם אותו, אין לר ליון אתי- כאותה ערבה שנחפרה סאנר הלולב: חובכין אותה בקרע. חחובה עלינו להיות השם ש- ש"קטק ערבות החכמות וסנינו במקום הקרני לכל ידה ססנו נרה; נסחכל ונ- שים אל לבנו, כמה רפוח מנבנות בעולם ואי אחרת להן לככות אותו נר של "והנה להרליק" אין ככוהן לעקד את הענינים שאותם הן כנענוות משרשם. כי יום אחר בשנה חסוב שנה."

ונחגו יצאם סניע לאדם יום שסח בו אביו ואמו ש- אופרים עליהם קריש (יו"ד שער) וספור יטני יאמר-סע- וח להתעלות; סניר קריש ולהרליק נר של נשמה ביום שמת בו אביו" (פנהגים). הגנה הזה חכה שרשים עסקים בפרטו ביתר תיקף ועון סהרבה דרים בתורה ובחלסור. כהיותו דכר שסח- קבל על הלב, יטוה לכל נפש וכני על יסור איתן-רגש של אהבה הוריס-גב רבים סאלה הרחוקים סעלי חוקים עתיקים וסצות קרופות לא יפצאו און כנפסם לרית הלאה את ה- סנה הזה "על, וינהגו, רג- שירא עסקים סנינים עלי וסצילים אותו סידו הכירות החפסית, עומד הוא כחומה בצורה נגר רעיוני חששים השואפים לעקור את הכל. וכן, בדרך זו, יש להבין שמענה הארצ' ספאלה לה פתח פתח והר ככוהן בין אותו סחברו והגיעה לסא- נבנה, לפסנת ספרגה אשר לא סעורה סרסונניו ססנה וזה ראה הרבה פעות "הגל- כות ובסלות, הולכות וסני- תככות מישראל ונרשות כר עקם של אלה החולכים קדמה אבל אלוסחיו סמה וגם נצב- ולא עור אלא שבספרים רבים סנה זה הוא החוליה החיה סמסחה את הקרעוס וסאחרת את האברים סגדולרלים אל גוף האדם.

"יום אחד בשנה חשוב שנה" (ר"ה ב'), יום הכבוד של אותו יום אחר בשנה", חורב הנורה שלו ואימת המות סמסחה עליו, סנינים רבים סני חורן סכורים ספחר

"יום אחד בשנה חשוב שנה" (ר"ה ב'), יום הכבוד של אותו יום אחר בשנה", חורב הנורה שלו ואימת המות סמסחה עליו, סנינים רבים סני חורן סכורים ספחר

פרשת השבוע

פרשת קרח
ויקם קרח... ויקחו לפניו סתה" (במרב כו, א-ב)
במרב: קרח שקח היה מה ראה לשבות זר? אלא שראה שמואל יוצא מליוני.
בימים הראשונים לא היו סמ- ניס בר על הקדש כי אם מלא ברתו בשם, וסוקים, ויחיה נגח סקיים, אבל של נאה דורש, שיהיה לו כשיון של רשן לר קספיו. לא בן עתה בוסנינו אנו מחדיו אחרי נאח דורש, שיהיה בעל דרשן וספיר. ויהל גם קרח היה ממת- ההרה הו סחכיות לא וידעו סאוכה מעבורת חסם, אלא כלה אסכ, שבחלקים על שקע קלה סכית הנסנת חורוס בעיקר אחרי רכ שחור דרשן נאח. ואחרי ספסחה חיה ככרסיו ולא דברן